

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

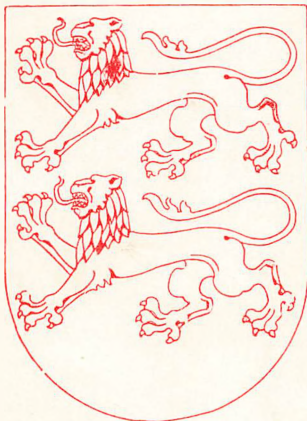
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MÅNEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann, Christian Stenz og W. Christiansen

INDHOLD:

Sven Fritz & Sig. Schoubye: *Gammelt Tønder sølvtoj*

Fortegnelse over dagbladsartikler 1953

Sønderjydsk månedsskrifts ekspedition: Viceskoleinspektør W. Christiansen, Brorsonsvej 37, Tønder
Museumsinspektør H. Neumanns adresse er: Åstrupvej, Haderslev.

Viceskoleinspektør Chr. Stenz adresse er: Chr. Paulsen skolen, Flensborg

NR. 2

1. FEBRUAR 1954

30. ÅRG.

Abonnement 3,00 kr. pr. kvarta

Sven Fritz og
Sigurd Schoubye

Gammelt

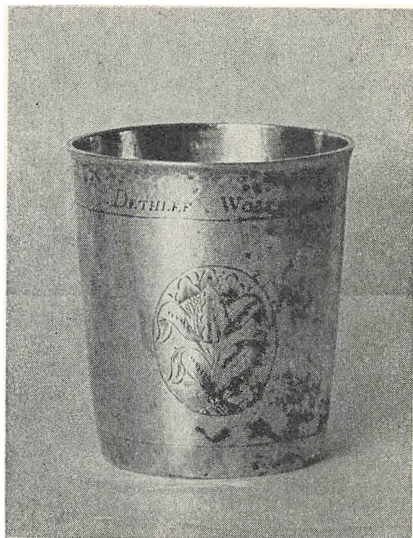
TØNDER SØLVTØJ

Fra renæssancetiden af træffer vi guldsmede i Tønder, og det må antages at erhvervet er lige så gammelt som byen, selv om vi først for senere genstandes vedkommende er i stand til med bestemthed at henføre dem til Tønder. For selv om bestemmelsen om at guldsmede — som garanti for lødigheden — skal anbringe by- og mestermærke på deres arbejde går så langt tilbage som til 1491, er det først i løbet af 1600-tallet at vi ser denne bestemmelse praktiseret, og her synes Tønderguldsmedene at ha været mere lovydige end deres kolleger i det øvrige land, eftersom forholdsvis meget Tønder sølvtøj er mærket.

At sølvsmedehåndværket gør sig gældende i tiden efter 1600, hænger naturligvis sammen med byens voksende velstand. Indtil 1630 trækker studehandelen mange penge til byen. Hvad de gamle Tønder mestre har præsteret, ved vi imidlertid ikke meget om. Umiddelbart efterfølgende okkupationer af hære fra forskellige lande lader formode at disse ting er røvede eller smeltede om, og kun lidt gammelt kirkesølv i omegnens kirker vidner om tiden før trediveårskrigen. Men i slutningen af 1600-tallet blomstrer byen op på ny, ikke mindst som følge af kniplingsindustrien, som gør byen til vestkystens betydeligste kulturcentrum. Fra borgermatriklen, der førtes fra 1700 til 1865, kendes ca. 70 guldsmede, og heraf erhvervede halvdelen borgerrettigheder

Bæger med grovere drevne ornamenten (tulipaner). På mundranden graveret MARTIEN BAHNSEN F 1717. Barok. Udført af *Jacob Reimer*. Højde ca. 10 cm. Tønder Museum 402. Har tilhørt Ole Olsen.

Bæger med 3 ovale cartoucher med spinkelt graverede tulipanlignende blomster. På mundranden graveret DETHLEF WOLF, Udf af *Jacob Reimer* ca. 1720. Højde ca. 8,6 cm. Tønder Museum 96.

i kniplingsindustriens blomstrings-tid. Af 50 guldsmede fra tiden mellem 1700 og 1829 er mere end en tredjedel tilflyttede (4 fra København, 3 fra Norge, 1 fra St. Petersburg (Boetewadt), 1 fra Flensborg, 1 fra Sønderborg, 1 fra Nordborg, 1 fra Kolding, 1 fra Odense og 1 fra Nyborg), hvilket forklarer Tønderarbejdernes danske præg, eller rettere de mange internationale

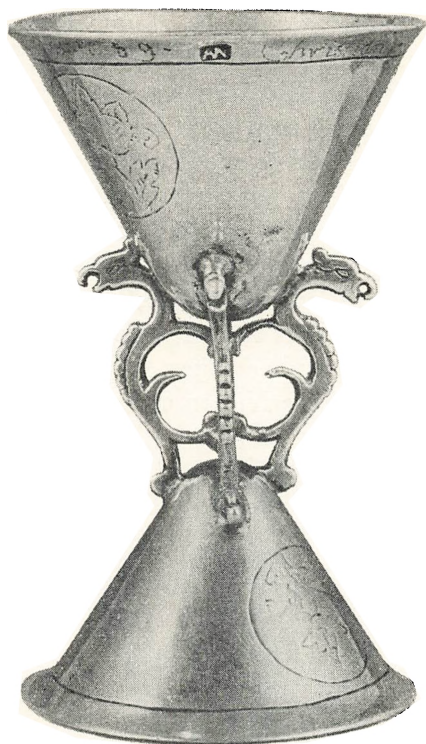
fællestræk der kommer for dagen i Tønder sølvet. — Guldsmedenes store tal — ved folketællingen i 1803 var der lige så mange guldsmede som kniplingshandlere (11) — vidner om i hvor stor en udstrækning de ædle metaller anvendtes på egnen. Der skal her kun tales om sølvarbejder til profan anvendelse, fortrinsvis brugssølv, største parten i Tønder Museums besiddelse.

Blandt ældre brugsgenstande dominerer *bægrene*. De fremstilledes som senere nævnt på bestilling med ejerens navn indgraveret. De har været en art kapitalanbringelse, og der er på dem højere grad end på de mere gængse *skeer* (brugt til bryllupsgaver) anvendt kunstnerisk og individuel omhu. Men det synes, som om der ikke før 1700 fremstilledes stort andet end bægre og *skeer*. Her ses stadig bort fra

Bæger på 3 kugler med 3 cirkulære cartoucher med tulipanmotiv. Yngre indskrift på mundranden, Udført af *Christopher v. Barm* ca. 1720. Højde ca. 12,5 cm. Tønder Museum 100.

Dobbeltbæger med tragtformede bægre, udført af *Andreas Nissen* ca. 1769. Højde ca. 9,5 cm. Tilhører grosserer *Ulrik Bay*, Tønder.

kirkesølv. Formentlig har guldsmedene arbejdet mere med smykker, indtil der omkring midten af 1700-tallet kommer rigtig gang i brugssølv. — Erik Pontoppidan tvivler i »Menoza« (1743, citeret efter *Olrik*) på »at de gamle havde så meget sølv i kander, bægrere og skåler, som der nu anvendes på thepotter, kaffekander og deres underskåler, theflasker, sukkerskåler, sukkerbøsser, themaskiner, spølkummer, lysestager, sølvskafte knive, plat de menage og deslige, som i det mindste hvert tyvende år skal omgøres efter moden«. — Den sidste oplysning giver jo en tydelig forklaring på, hvorfor der egentlig er bevaret så få sølvgenstande fra ældre tid. Til Pontoppidans liste kan yderligere føjes flødeskeer, sukkertænger, tobaksdåser, urkæder, salmebogsbeslag og taskebøjler, lysesakse og nålehylstre.

Som nævnt afviger de tønderiske guldsmedearbejder ikke væsentlig fra det øvrige lands, men forståeligt nok måtte filigranteknikken interessere kniplingsbyens guldsmede mere end andetsteds. I 1757 får en vis københavnermester *Lazarus Levi* privilegium på at fremstille filigranarbejde af guld og sølv. Men om impulsen til den forfinede teknik kom nord- eller syd fra er ikke let at afgøre. Imidlertid bliver den temmelig hurtig et dominerende træk i byens sølvsmedier, og den anvendes ikke alene til smykker — hvad den jo umiddelbart synes bedst egnet til — men osse på salmebogsspænder og som montage på corpusarbejderne. Yderligere føjede man til filigrannet små sølvkugler og forgyldte plader og bunde, så virkningen blev endnu mere iøjnefaldende.

Det vil altid bero på et subjektivt skøn, når der som her drages enkelte mestre og deres arbejder frem på bekostning af andre, og svaret i dette tilfælde er vort — vi har valgt *Andreas Nissen*, *Povl*

Hansen og M. P. Hommelhoff, den sidste på grund af det festlige samlede service til den fremtrædende Tønderpersonlighed, borgmester Carsten Richtsen, og Povl Hansen på grund af hans solide, iderige evner — men også for straks i år at kunne offentliggøre Tønder Museums sidste nyerhvervelse til sølvsamlingen, den ualmindelige sukterskål — og Andreas Nissen ikke på grund af hans hidtil kendte gafler, spise- og theskeer og heller ikke på grund af kaffekanden som ligger i plan med hvad de gode mestre blandt hans samtidige i det øvrige Jylland lavede; — men for at få lov til at vise hans 2 dobbeltbægre, hvis form forekommer os så unik, at fremdragelse af genstand og ophav berettiges.

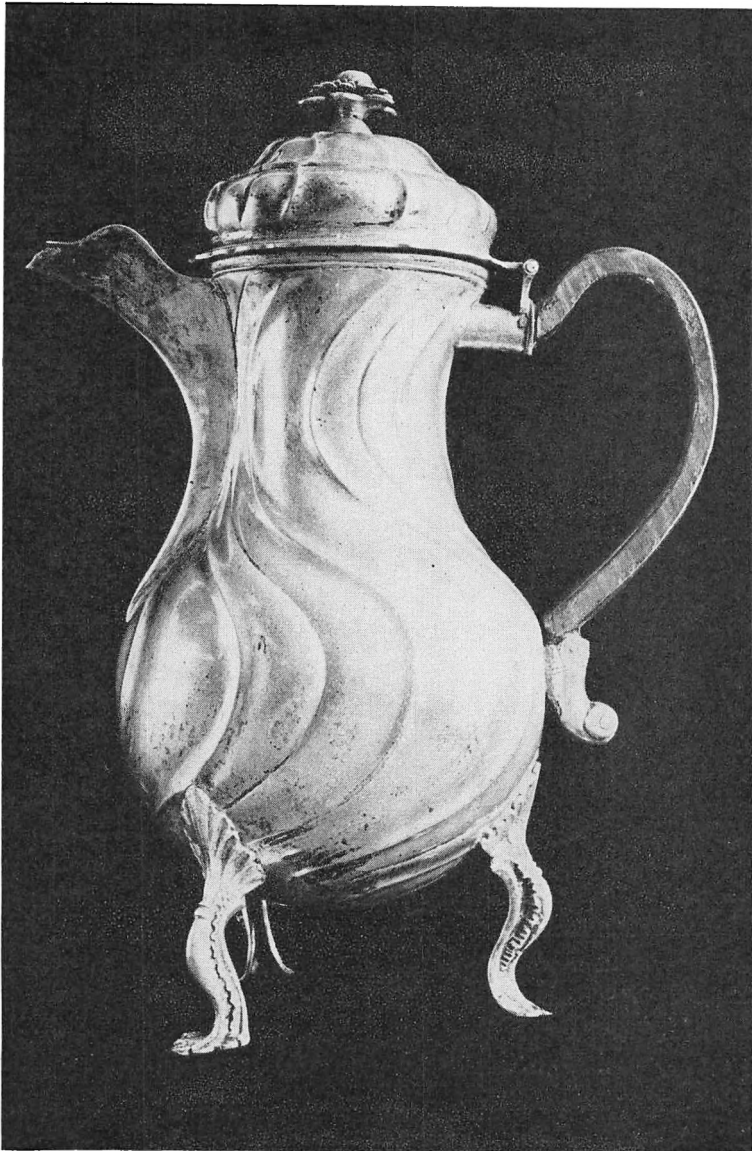
Andreas Nissen er født i Tønder 2. februar 1716, blev 1. gang gift med Anna, der døde 1740. 1742 giftede han sig 2. gang med Maria Catharina Hansen, der døde 1745, og 3. gang bliver han gift med Margaretha Niemann, død 1789. I sidste ægteskab var foruden sønnen Jens, der døde som 9 årig, datteren Maria Catharina, der blev gift med deputeret borger Erich Erichsen, og sønnen Nicolai der blev fintbrødsbager og gift med kniplingshandler Peter Junkers datter Anna.

Borgerskab fik Andreas Nissen i 1739 og ses at have haft forretningsforbindelser såvel med Nordborg som Flensborg. 1784 ejer Andreas Nissen ejendom i Westerstrasse med 10 fach wohnhaus, 4 fach silverhaus und werkstätte og 4 fach stall. Andreas Nissen døde 25. 6. 1790.

Mærkværdigt at finde 2 corpusarbejder, egenartede og fint varierede, udført af samme mester og formentlig i samme år, således som tilfældet er med de her afbildede 2 dobbeltbægre. — Dobbeltbægre er kendte, og har ofte givet anledning til idéudfoldelse —

Dobbeltbægre med klokkeformede bægre, udført af *Andreas Nissen* o. 1769. Højde ca. 12,2 cm. Lemvig Museum 1001.

Kaffekande. buget, svejknækket. 3 støbte ben. toproset på låget, glat, næbformet tud. Den oprindelige sorte træhank udskiftet med grov hjemmegjort. Rokoko. Udført af *Andreas Nissen* o. 1767. Højde ca. 29.5 cm. Under bunden graveret W(og) 57¼ I(od). Flensborg Museum 3241. Stammer fra Venningstedt på Sild.

Dobbeltbæger med afrundede koniske bægre, udført af ukendt mester, formentlig o. 1814. Højde ca. 10,6 cm. Tilhører grosserer Ulrik Bay, Tønder.

men der er over disse 2 bægre en djærv salighed, der betager.

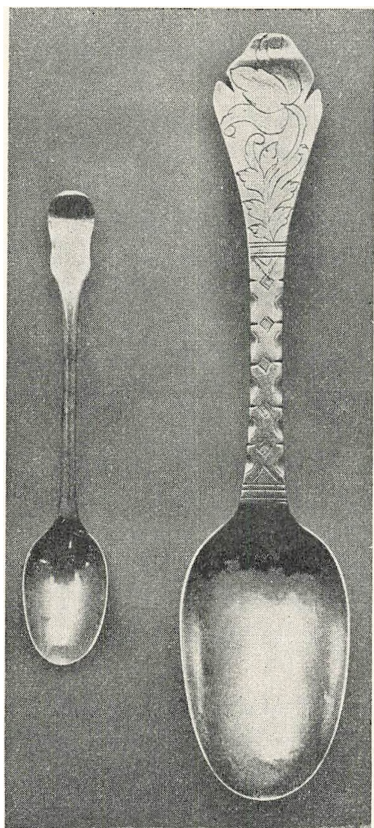
Bægret i Ulrik Bays samling består af 2 tragtformede bægre, forbundet fra det mindste bæger til det største med 2 og 2 modsatte udsavede fugleornamenter med pålodningssted såvel til bægrene som indbyrdes. Graveringen består ganske enkelt af en randkontur og på hvert bæger et cirkelformet felt med tulipanmotiv. Dette bæger har mestermærket i skriftfeltet i øverste bæger, hvori står »Christian Andersen 1769« samt »Ellen Christine Tyckschau 1789«. Bægret er 9,5 cm højt. Største bægers diameter 5,8 cm mens det mindste er 5,3 cm.

Med tilsvarende opbygning er bægret i Lemvig Museum udført, adskillelsen er slankheden i dette,

hidrørende dels fra bægerens klokkeform og fra, at lodstederne ved det store bæger er rykket fra fuglens hals helt op til dens nakke. Graveringen er tilsvarende; randkanten og tulipan i cirkulært felt. Her er mestermærket slået i undersiden af det store bæger (inde mellem lodstederne) og indskriften lyder: »Mag. Povl Christian Riis 1769«. Bægret er 12,2 cm højt og diametrene er henholdsvis 4,8 og 4,2 cm.

Magister *P. C. Nielsen Riis* var præst i Engbjerg, født på Kongensholm 1720, student fra Ribe 1740, cand. theol. 1744, præst i Engbjerg 1749, gift 1750 med Marie Cathrine Jensdatter Staunsholm fra Harboøre, magister 1765 og dør barnløs 1788. Af anførte ses, at bægrets årstal svarer til 20 året for ansættelsen som sognepræst — men hvad har bevirket, at denne i Hardsyssel vel funderte mand får så særegen genstand udført af en Tønder sølvsmed? — Umiddelbart føler man den glæde A. N. har haft, da han i dobbeltbægret til kirkens mand morer sig med at forme bægrene klokkeformede.

Bægret blev i 1937 afleveret til museets daværende formand dyrlæge

Kaffeske, for- og bagside, udført af *Andreas Nissen*, ca. 1780. Længde ca. 12,2 cm. Tilhører grosserer *Ulrik Bay*, Tønder. — Spiseske, for- og bagside, udført af *Andreas Nissen*, o. 1781. Længde ca. 20,7 cm. Privateje. På bagsiden graveret *Anders Lausten 1781*, Borre.

Stigaard, Lemvig, som »en sort blikting« af en af kommunens skarn-afbærere.

Det 3' afbildede dobbeltbæger er langt yngre, rustificeret og uharmonisk: forskellen på bægerne virker for stor (diametre 5,6 og 4,5 — hele bægets højde 10,6 cm). Det store bæger har påloddet randforstærkning — hvad det lille ikke har. Forbindelsesleddene er — også uden at sammenligne med A. N. bægerne — underlig løsskårne fragmenter, deres pålodning meget sjuasket udført og empire graveringens begyndelsessløjfer er påsat så ufølsomt brat under respektive forstærkninger og kantgraveringer. Tiltalende er derimod, at der her kun er 3 og ikke 4 forbindelsesled. Bæget har følgende indskrift: »Hans Feddersen geb. 5 Aug 1740 gest. 6 April 1814« og kan vel tilskrives sidste årstal. Det bærer ingen stempler. Bæget er kun medtaget her som en

utvivlsom inspireret, men svagere udført eftergøring af Andreas Nissens skønne arbejder — og er desuden hidtil det eneste kendte, der som disse er bygget op i tilsvarende system.

Men tilbage til Andreas Nissens øvrige arbejder. Kaffekanden er vel værd at betragte med sin bugede, svajknækkede form, 3 støbte svejfede ben, næbformede svejfede tud og lågknop (samt fornyet træhank). Den tåler at sammenstilles med tilsvarende kendte kander af f. eks. Joachim Weller, Holstebro, og Arved Hansen, København, og er — uden synderlig egnspræg — en karakteristisk Rokoko kaffekande i bedre provinsarbejde.

Den afbildede spiseske og en dermed nærstående i Tønder Museum (nr. 56) er begge med trefligt barokagtigt skaft med tulipanmotiver og kvadrering på skaftet.

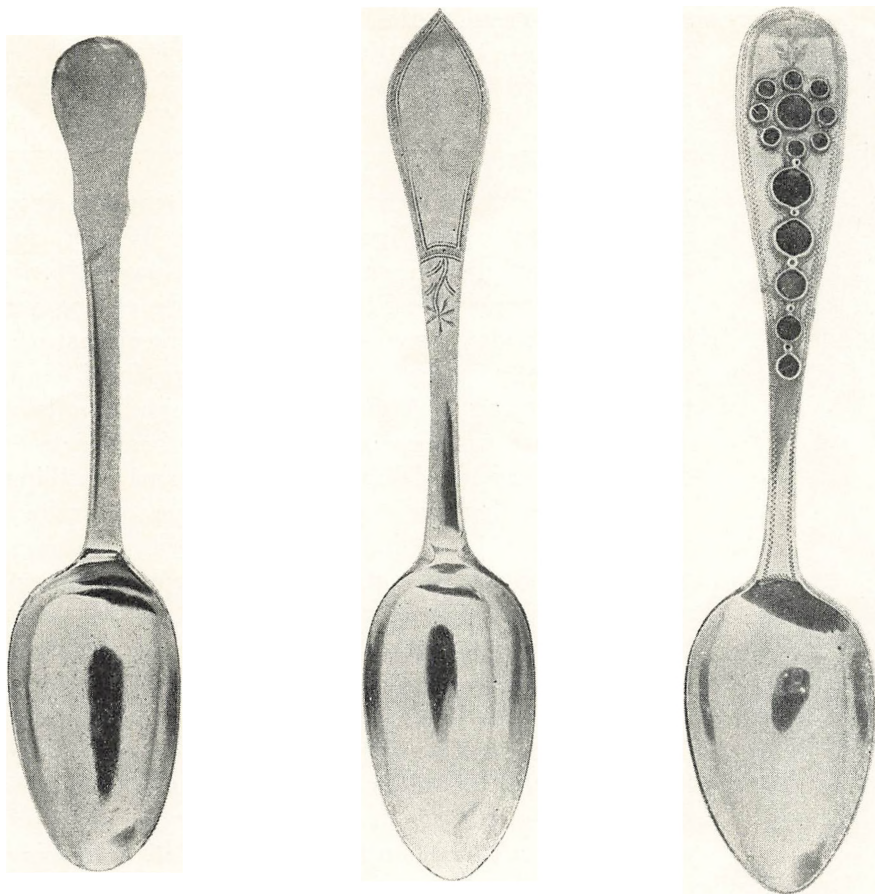
Kaffeskeen, der er rokokopræget, er et lødigere arbejde med velformet skaftafslutning og lang godsfyldt stilk til skeen, på hvis bagside et grovere rocaillemotiv er graveret.

Det må ønskes, at flere af Andreas Nissens arbejder måtte kunne sikres Tønder Museum, så dettes fyldige og store sølvsamling havde en værdig repræsentation af en af byens bedre sølvsmede.

Fodskålen — som her er afbildet — er udført af *Chr. Feddersen* omkring 1760. Om fodskålenes anvendelse vides intet bestemt, man gisner at de har været anvendt til sukker eller kandis. Påstanden om at fodskålene skulle have været brugt til rene kaffe- og theskeer må afvises da de ved sådant brug følgende slidsteder aldeles savnes, og tidens vægtige kaffe- og theskeer fordrede en større stabilitet i understøtningen. Fodskålene er ikke en særlig sønderjysk genstand, de findes udført af mestre i hele Danmark, ligesom også sydpå. Denne fodskål har glatrandet oval fod og høj, næsten lodret fodstilk boltet til bakken med en stor prydebolt. Skålen eller bakken er tunget oval med skarpe likeknæk.

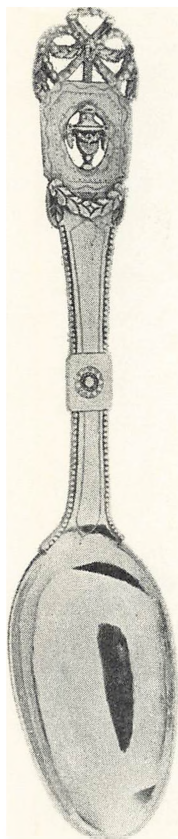
Fodskål (sukkerbakke), oval, likeknækket med muslingeformet boltehoved. Regence. Udført af *Chr. Feddersen*, o. 1760. Længde ca. 13,5 cm. Flensborg Museum 5214.

3 SPISESKEER FRA TØNDER MUSEUMS SØLVSAMLING

1. Glat forside med svagt afrundet skaftafslutning. På bagsiden graveret rocaille og indskrift Mathias Bendixsen in Ladelund 1779. P. B. Rokoko. Udført af *A. C. Boetewadt*. Tønder Museum 130.
2. Tilspidset skaftafslutning, regelmæssig småmønstreret, skraverende kantornamentik. Slank overgang mellem skaft og skeblad. Laffens bagside rigt ornamenteret. Empire. Udført af *Frende H. Frendesen*, ca. 1820. Tønder Museum 125.
3. Karakteristisk sønderjydsk arbejde med pålagte indfattede farvede glas (14, hvoraf 2 blå, 3 grønne og 9 røde). Biedermeier. Udført af *P. A. Hansen* ca. 1840. Tønder Museum 64. Længderne ca. 21,6, ca. 23,1 og ca. 23,2 cm.

Den rige dekoration udført i blank og mat gravering hører til de bedre Tønder gravererarbejder, med effekt er de glatte skjolde midtbrækkede over lige knækkene og den videre dekoration fast opbygget herfra, standsede inden bundens vandrette del, hvor overgangen står spejlende udekoreret inden det ovale bundornament.

Spiseske fra det Carsten Richtsenske service. Louis Seize. Udført af *M. P. Hommelhoff* ca. 1800. Lægde 21,7 cm. Tønder Museum 398. — Forneden på siden ses en detalje fra sammes bagside med ejemonogrammet CR.

Carsten Richtsen, den formuende, alment interesserede og kunstforstandige borgmester i Tønder, lod udføre et sølvservice til eget brug hos sølvsmed *Martin Petersen Hommelhoff*. På overlegen måde er opgaven løst indenfor den egnskarakteristiske formkunst. Af servicet er det naturligt at vise en spiseske, fordi denne ting var sølvsmedens daglige stadige arbejde, man lavede sølvskeer rutinemæssigt, mens andre bestikdele og corpusarbejder almindeligvis kun udførtes på bestilling.

Med festlig elegance er den konstruktive forstærkede overgang fra ske til skaft udformet, den morsomme »boss«, der på bagsiden afgiver plads til ejermonogrammet CR, virker som et skydestykke på de gl. lange halskæder, men markerer godstykkelsen på den vægtige ske. Topdekorationen, der afsluttes af den genembrudte sløjfe, har — afvigende fra den almindelige flade sløjfe i svært kvadderhugget arbejde — både på for- og bagside derunder ligeledes 3 dimensionalt og ikke blot silhouetklippet vase loddet over den ovale ud-savning og nedentil afsluttet med påloddet rankeslyng.

Dette festlige service er med tiden naturligt blevet et søgt objekt for samlinger, således har f. eks. Flensborg Museum en fiskeske (15960) og en potageske (15959).

Medens skeens helhed er pompøs og såre dekorativ for borddækning, og formen falder vel i hånden under brug, kan det provinsielle præg spores i den sløse udførelse af graveringen.

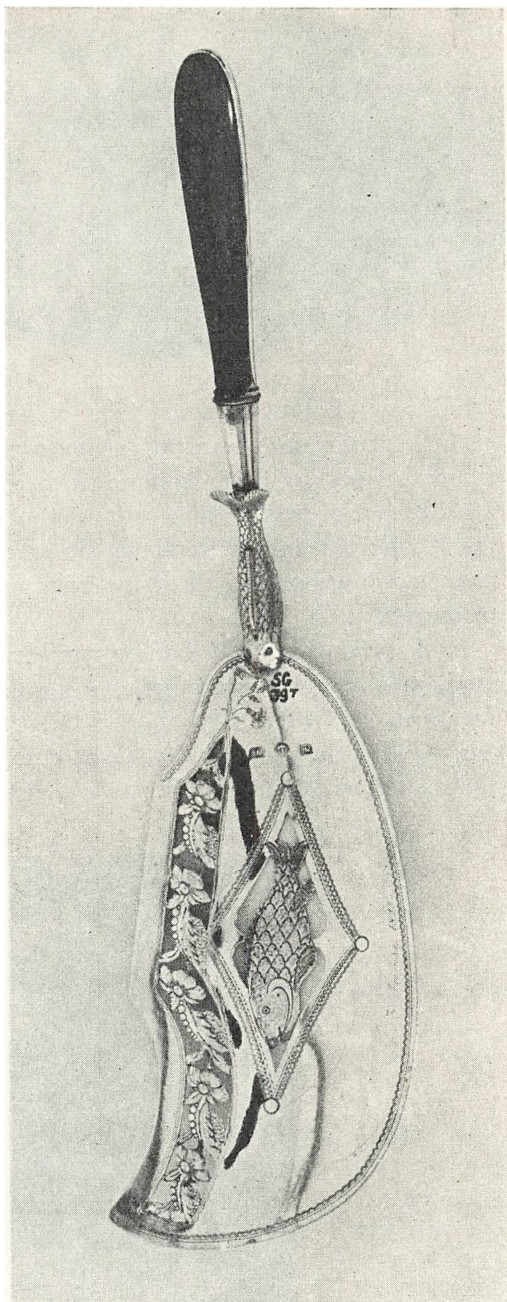
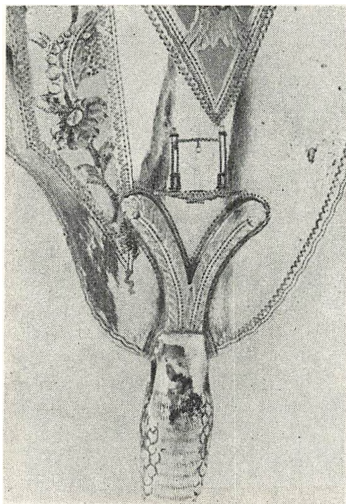
Sølvsmed *Povl Hansen*, borgerskab 1785 (*1753 †1830) var meget produktiv og idérig. Sukkerskålen viser en fornøjelig sølvmontage med filigran på en langskåret liggende poleret kokosskal. Omkring 1500 var bægre med anvendelse af forgyldt sølvmontage på tværskårne, opstående kokoskaller almindelige.

Et virkelig kuriøst arbejde af *Povl Hansen* er den på omstående side gengivne fiskeske, som har været an-

Fiskeske med grønt lakeret træhåndtag, Biedermeier. Udf. af *Poul Hansen*, o. 1815. Længde ca. 31,7 cm
Tønder Museum 397.

vendt som tredjepremie ved en ringridning 1815. Antagelig i selve Tønder by, da det tør formodes at landsbyerne ikke har haft råd til så fornemme præmier. En lille nydelig fisk med finner og fint forarbejdede skel holder i gabet den rigt ciselerede plade i hvis midte — for al tydeligheds skyld — nok en fisk er udhugget og ciseleret på både for- og bagside. Over den er i en udhugget gang der følger skeens svungne overkant udhamret en elegant blomsterranke. — På bagsiden er — ses af nedenstående detaljeoptagelse — graveret en lille ringridningsgalje med ophængt ring. Man må vel

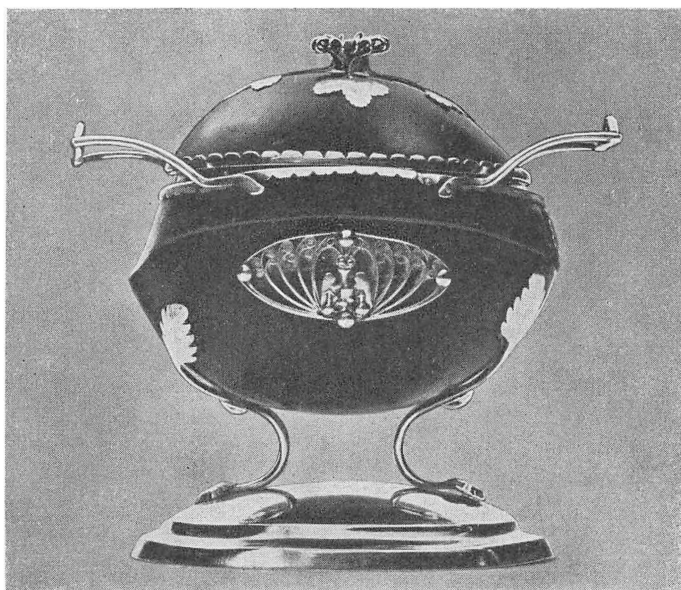
formode at Tønder guldsmedene har udført adskillige andre arbejder for samme formål, ting, som vel endnu er i gamle Tønderslægters eje.

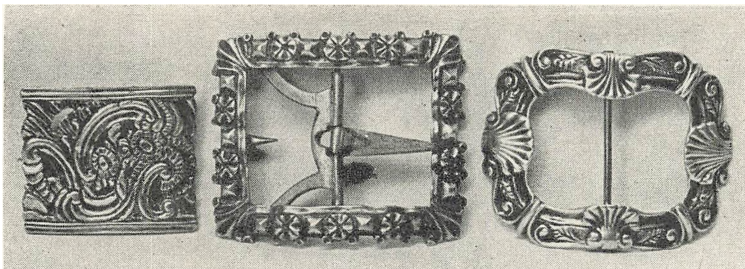
Snusdåse, oval, indvendig forgyldt. På låget i tværoval graveret rose. Udført af *Povl Hansen* o. 1790. Længde 9 cm. Tønder Museum 304.

I Dansk Folkemuseum findes et bogbind til en salmebog udført i et tilsvarende gennembrudt arbejde med akantusranker og barokke blomster, angivet til at stamme fra begyndelsen af det 18. århundrede. 1800 er det af *Povl Hansen* omdannet til en æske, og han har sat sit mærke på det ene af skydelågene af forgyldte sølvplader. Adskilligt tyder på at arbejdet med denne æske har inspireret ham til fiskeskeens ornamentik.

Et kapitel for sig i Tønders guldsmedekunst udgør *hovedvandsæggene*, som for visse typer vedkommende er lige så karakteristiske for byen som dens filigranarbejder. Funktionelt set er lugtedåsen på engang en brugs- og en pyntegenstand. Enhver ung mand med respekt for sig selv måtte ofre en lugtedåse på sin tilkommende, så hun stands-

Sukkerskål, kokosskal, med sølvmontage. Biedermeier. Udført af *Povl Hansen*, o. 1820. Højde ca. 14,7 cm. Tønder Museum 405.

1. Salmebogsspænde, senere brugt som brosche. Rokoko. Udført af *Peter Petersen* o. 1780. Længde ca. 3,8 cm. Tønder Museum 349. — 2. Skospænde. Udført af samme mester. Længde ca. 5,5 cm. Tønder Museum 332. — 3. Bælte- eller knæspænde, barok. Udført af *Emanuel Godden* ca. 1760. Længde 5,6 cm. Tønder Museum 379.

mæssigt kunne vise den frem i kirken om søndagen (på Rømø indgår hovedvandsægget ligefrem som et led i kirkedragten, sammen med den sølvbeslåede salmebog). Guldsmedene har da også ofret lige så megen flid på disse smågenstande som på de større corpus-arbejder, som kun de rigeste havde råd til.

ANVENDT LITTERATUR

- Boesen, G og Bøje, Chr. A.: Gammelt dansk sølv til bordbrug. 1948
 Bøje, Chr. A.: Balsambøsser og Hovedvandsæg. Kbhvn. 1950.
 Bøje, Chr. A.: Danske Guld og Sølv Smedemærker. Kbhvn. 1946 og 49.
 Bøje, Chr. A.: Gammelt dansk Sølvtoj. Kbhvn. 1947.
 Bøje, Chr. A.: Hans Tobiesens sølvsamling. Kbhvn. 1948.
 Olrik, Jørgen: Nyerhvervede Sølvsager fra Tiden ca. 1700—1775 i Dansk Folkemuseum (Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1929).
 Stierling, Hubert: Der Silberschmuck der Nordseeküste. Neumünster 1935.

Fortegnelse over dagbladsartikler 1953

vedrørende sønderjydske historie m. m.

Følgende forkortelser er anvendt: Dann. = Dannevirke. Fl. A. = Flensborg Avis. Hmdl. = Hejmdal. Hzt. = Südschleswigsche Heimatzeitung. J. T. = Jydske Tidende. Sønderj. = Sønderjyden. Vestk. = Vestkysten.

Almindelig historie

- Damm Chr. Sønderjyder i Norge. Fl. A. 29.-6.
Damm Chr.: Schack Staffeldt — Romantikeren på Gottorp. Fl. A. 21. og 22.-8.
Damm Chr.: Bendix Hansen, læreren og forfatteren fra Frøslev. Fl. A. 12.-10.
Damm Chr.: Vesterhavsoernes gyldne tid. Fl. A. 29. og 30.-5.
Fink Troels: Die Anfänger der Eiderpolitik um 1840. Hzt. 4.-5. og 6.-3.
Eckel-Jessen A. P.: Sprachverhältnisse in Südschleswig. Hzt. 4.-2.
Ræder M. O.: En svensk frivillig 1864 (løjtnant J. S. G. Lundgren). Fl. A. 15.-10.
Schmidt Aug. F.: Den gamle feltpræst. Fl. A. 19. og 20-11.
Schmidt Aug. F.: Nyt om Dannevirke. Hmdl. 4.-4.
Schmidt Aug. F.: Fra landsbyskolens barndom. Hmdl. 5.-5.
Schütte Gudmund: Romerske og tidlig middelalderlige handelsforbindelser mellem Sønderjylland og Østersøkysten. Fl. A. 30.-12.
Svendsen Nicolai: Stormfloderne gennem tiderne. Vestk. 9.-2.
Telling Søren: Med generalfeltmarskal Wrangels stab fra Dannevirke til Dybbøl. Dann. 16.-4.
Telling Søren: Vikingehavnen udforskes. Fl. A. 31.-7.
Telling Søren: Die letzte Reise des Nydambootes. Hzt. 2.-10.
Telling Søren: Runesteine ruhten im Heermeg. Hzt. 14.-10.
Telling Søren: Das Danewerk ist kein Kuluveide. Hzt. 17.-10.
Telling Søren: 9.000 Mann schippten am Danewerk. Hzt. 31.-10.
Telling Søren: Hjem fra ruslandsfærd med ild i lasten. Fl. A. 3.-10.
Telling Søren: Hedeby og andre arkæologiske begivenheder i 1953. Fl. A. 15.-12.
Vestergård Arne: Den svenske adelsmand fra Als. (v. d. Wätternung). Fl. A. 29.-7.

Vibe Søren: Fugleliv i Sydslesvig. Fl. A. 20.-8.

Zachariassen: Sundeved frimenighedskirke. Fl. A. 15. og 16.-12.

Enkelte lokaliteter

Åbenrå amt:

Barsø. Holdt J. M.: Barsø. Hmdl. 7.-8. og 9.-1.

Haderslev amt:

Agerskov. Jensen N. A.: For 100 år siden. Hmdl. 22.-4.

Fjelsstrup. Orlovs-soldaten fra Arnslet om vindenes hersker »Acolus«. (Arnslet mølle). Dann. 4.-7.

Haderslev. Christensen Olav: Fra fodboldspillet barndom i Haderslev. Dann. 27.-8.

Haderslev. Børn i Haderslev for 50 år siden. (Knivsmed Tørring) Dann. 22.-12.

Rødding. Marcussen A. J.: Julerejse til fods fra Haderslev til Rødding. Dann. 31.-12.

Toftlund. Kniplingeindustri i Toftlund for 200 år siden. J. T. 2.-8.

Tørning. Iversen Jens: Den historiske Tørningmølle. J. T. 4.-10.

Sønderborg amt:

Nordborg. Schmidt Aug. F. Fra det gamle Nordborg. Hmdl. 11.-4.

Stevning. Die Invasion auf Stevning. Hzt. 5.-12.

Sønderborg. Da Als var republik. Hmdl. 18.-11.

Tønder amt:

Skærbæk. Schmidt P. H.: I anledning af mindstens-afsløringen for pastor Jørgensen. Hmdl. 22.-7.

Skærbæk. Ny og gammel tid på Skærbæk-egnen. J. T. 2.-8.

Ejdersted:

Kühe Carstens: Der Bernsteinweg in Eiderstedt. Hzt. 10.-1.

Siegel und Wappen der Landschaft Eiderstedt. Hzt. 11.-2.

Flensborg amt:

Flensborg. Et tat sich was im alten Flensburg. Hzt. 3.-1.

Flensborg. Rund um den Neptunbrunnen. Hzt. 4.-11. og 18.-2. 4. og 28.-5.

Flensborg. Der Kampf um die Duburg. Hzt. 11.-3.

Flensborg. Der Scheiterhaufen brennt. Hzt. 15.-4.

Flensborg. Recht und Gericht im alten Flensburg. Hzt. 22.-4., 7.-4. og 23.-5.

Flensborg. Der Ursprung des Flensburger Handels. Hzt. 28.-5.

Flensborg. Flensburgs Blütezeit im 16. Jahrh. Hzt. 6.-6.

Flensborg. Chronik des Norderkuhganges. Hzt. 27. og 31.-7., 8.-8., 16. og 23.-9.

Flensborg. Das Klöckersche Stiftungshaus. Hzt. 22.-8.

Flensborg. Draussen vor dem Tor. Hzt. 9.-9.

Flensborg. Das Ende des Marientors. Hzt. 3.-10.

- Flensborg. Mord an einem Flensburger Kapitän. Hzt. 4.-11.
 Flensborg. Die Reformation in Flensburg. Hzt. 31.-10.
 Flensborg. Flensburg am Vorabend der Reformation. Hzt. 28.-10.
 Flensborg. Flensburger Tanzschulen im 1800. Hzt. 14.-10.
 Flensborg. Wallenstein ranede de flensborgske kaptajners sølv-
 skat. Fl. A. 23.-12.
 Flensborg. Flensborgs byporte. Fl. A. 23.-12.

Husum:

- Olsen Ingvar: Træk af Husumer historie i ældre tid. Fl. A. 17.-1.
 350 Jahre Stadt Husum. Hzt. 27.-6.

Slesvig - Gottorp amt:

- Arnæs. Auf dem Arnisser Friedhof. Hzt. 30.-5.
 Arnæs. Weihnachtstage auf der Insel Arnis. Hzt. 24.-12.
 Kappel. Die Kappelner Hexenprozesse. Hzt. 9.-9.
 Kappel. Steinzeitliche Grabhügel bei Kappeln. Hzt. 28.-11.
 Slesvig. Buschmann: Das alte Schleswig. Hzt. 6. og 13.-5.

Sydtønder amt:

- Læk. Die älteste Kirche der Karrharde. Hzt. 11.-3.

Folkeminder

- Friis C. H.: Byremser i Nr. Løgum sogn. Hmdl. 4.-8.
 Jørgensen A. Holst: Barstenen på Dybbøl. Dann. 28.-11.
 Schmidt Aug. F.: Stedlige mundheld i Sønderjylland. Hmdl. 21.-5.
 Schmidt Aug. F.: En byremse fra Nr. Løgum sogn. Hmdl. 21.-7.
 Schmidt Aug. F.: Høsthjælperen. Hmdl. 2.-9.

Personalhistorie

- Sønderjyden Eckersberg. Fl. A. 22.-7.
 Forfatteren Carl Ewald. Anmeldelse af Sønnen, Jesper Ewalds bog:
 Breve fra en barndom. Dann. 10.-12.
 Christensen Olav: Legatstifteren Maria Margaretha Iversen, Haders-
 lev. Dann. 14.-11.
 Bertelsen Ejner: Præsten Petrus Jordt (Wedel-slægten i Nustrup).
 Dann. 3.-10.
 Gerd v. Merfeldt und sein Geschlecht. Hzt. 1.-8. og 15.-7.
 Lausten-Thomsen H.: Dr. med. Mads Michelsen 80 år. Hmdl. 21.-10.
 Christensen Olav: Slægten Muusmanns kapitel i Haderslev bys hi-
 storie. Dann. 16.-4.
 Andersen C. H.: Jeppe Madsen Ohlsen (Christiansfeltmaleren). Fl.
 A. 20.-7.
 Christiansen W.: En sønderjydsk sprogforsker Nicolaus Outzen, Ter-
 kelsbøl. Vestk. 30.-12.
 Lund Hans: Jakob Petersen (nekrolog). Vestk. 10.-11. 52.
 Nyholm Asger: Sønderjydsk præsteskikkelse Odin W. Tidemann,
 provst i Tønder 1855—60. Vestk. 9.-10.
 Slægt, der gjorde Sønderborg ære (Vothmann). J. T. 24.-5.

Historisk Samfund for Sønderjylland

yder for tiden sine medlemmer 33 $\frac{1}{3}$ pct. rabat
ved samlet køb på 25,00 kr. og derover

Benyt, imens tid er, denne chance til at få spuleret Deres bogsamling i henseende til litteratur om Sønderjyllands historie.

Vi kan endnu tilbyde:

Provst Erik Christensen: Fra min virksomhed i Tønder. Medlemspris 2,25 kr. boghdl. 3,00 kr.

Den store tønderhistorie: Tønder gennem Tiderne, 2 bd. Medlemspris 25,00 boghdl. 37,50

H. M. Nielsen: Fra slesvigsk fattigvæsens fortid. Medlemspris 4,50, boghdl. 6,00

Troels Fink og Johan Hvidtfeldt: Vejledning i studiet af Sønderjyllands historie. Medlemspris 4,00, boghdl. 8,00

Navneregistret til H. P. Hanssens værker. Udgiven af Johan Hvidtfeldt. Medlemspris 2,00, boghdl. 4,00

Aktstykker vedr. Kreditanstalten Vogelgesangs tilblivelse. Medlemspris 3,00, boghdl. 4,50

Peter Kr. Iversen: Vejledning for sønderjydske lokalhistorikere. Medlemspr. 2,00, boghdl. 3,00

Johan Hvidtfeldt: Slægtshistoriske studier i Sønderjylland. Medlemspris 2,00, boghdl. 3,00

Nordslesvigs åndelige genforening med Danmark. Medlemspris 6,00, boghdl. 10,00

Olav Christensen: Bibliografi over sønderjydske slægtstavlelitteratur. Medlemspris 2,00 boghdl. 3,00

Nordslesvig efter genforeningen. 7 radioforedrag. Medlemspris 3,00, boghdl. 4,50

★

Endvidere kan vi endnu tilbyde:

Det statelige værk: Festskrift til H. P. Hanssen. Medlemspris 5,00

Taler ved H. P. Hanssens begravelse. Medlemspris 0,50

P. Rhode: Samlinger til Haderslev amts beskrivelse. Faksimileudgave: Medlemspris 4,75

Otto Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten, 3 bd. Medlemspris 3,00 plus porto

★

Endvidere har vi overtaget et antal eksemplarer af organist Aage Tofts smukke lille bog: Tønder kirkes organister 1592—1933. Medlemspris 3,75 (indbundet).

Prisen for Sønderjydske Aarbøger er for tiden 1889-9139 2,00 pr. hefte og for tiden efter 1940 3,00 kr. pr. hefte. Vi kan levere rækken fra 1942 komplet. Om tidligere årgange besvares forespørgsler gerne.

Læs selv disse bøger . Brug dem som gave

Medlemmer af Historisk Samfund rekvirerer bøgerne hos samfundets kasserer adjunkt Knud Fanø, Frilandsvej 21, Tønder, telefon 881

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—4
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 - Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Sønderjydske Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY A/S
HØJER

Haslev Gymnasium

Kostskole for Drengene

Eksamenstret til Møllemskole-, Reali-
og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Herrens
vendelse til

Peter Kæstner
Rektor, Haslev

Bogtryk . Bogbind

Th. Laursens Bogtrykkeri

Jernbanegade 8 . Tønder . Telefon 21550

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Spare- og Laanekassen
for Hobro og Omegn

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad
Nykøbing F.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Parfumeriartikler

Tønder Apotek

Telefon 21115

Tønder Mejeri

telefon 22026

C. I. Christensens Papirhandel

Aktieselskabet

ESBJERG

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

A-S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som den leveres
ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

HORSENS HAVN

- ◆ Mange moderne Stykgodskraner.
- ◆ 7,00 m Vanddybde.
- ◆ Havnen kan besejles Dag og Nat.
- ◆ Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Svend Kirchheiner
aut. Installatør

Vesterg 7 . Tønder . Tlf. 22045

Aksel Michelsen

Kul- og Trøelasthandel

Tønder Telefon 21111